

Srebrenica razen 11. julija sama in pozabljena

piše Vesna Rojko, **Srebrenica**, 18. april 2015

Ob obletnici genocida 11. julija je v **Srebrenici** mednarodna javnost, ljudje, ki so preživel, imajo podporo in niso sami, o genocidu se govori. A že naslednji dan so znova pozabljeni in sami, tako kot vse druge dni v letu. In tako bo tudi letos, ko bo minilo že 20 let od poboja več kot 8000 Bošnjakov, pravijo preživeli.

"Nekatere je še vedno sram reči pred množico ljudi, da se je zgodil genocid. Nekakšen splošen molk je, naj bodo tiho, da se je to zgodilo. Le ko pride julij se govori o tem, ko pridejo ljudje iz tujine. 12. julija pa je **Srebrenica** spet pusto mesto. Ostanjejo le tisti, ki tu živijo in delajo," pravi Almasa Salihović, študentka angleščine in književnosti v Tuzli, ki se želi po študiju vrniti v svoj domači kraj.

V času genocida leta 1995, ko so sile bosanskih Srbov pod poveljstvom Ratka Mladića po padcu te bošnjaške enklave pod zaščito Združenih narodov v njihove roke v samo nekaj dneh pobile več kot 8000 Bošnjakov, večinoma fantov in moških, je bila stara osem let. V genocidu je izgubila starejšega brata, starega 17 let, ki je bil zanjo tudi očetovska figura, saj ji je oče umrl, ko je bila stara leto dni.

Izgubila je brata, pravi, saj le redki preživeli izmed več kot 50.000 ljudi, ki so se pred napredujočimi srbskimi silami in raketiranjem iz okoliških mest in vasi zatekli v mesto, ki je pred vojno štelo 6000 prebivalcev, rečejo, da so jim Srbi svojce, prijatelje, najbližje ubili. Še danes, 20 let kasneje, pravijo, da "niso prišli".

O genocidu se razen 11. julija, ko v spominskem centru Potočari poteka osrednja spominska slovesnost s pokopom v zadnjem letu identificiranih posmrtnih ostankov žrtev genocida, ne govori.

"Že 20 let je od takrat in še vedno je treba vsakič znova pojasnjevati, kaj in kako se je zgodilo, da bi prepričali nekoga, da se je to res zgodilo," pravi Almasa.

Pritrjuje ji župan občine **Srebrenice** Čamil Duraković, ki je bil s 16 leti eden od okoli 3000 preživelih, ki so na t. i. maršu smrti julija 1995 prišli do Tuzle.

"Genocid se tu še vedno negira, ne samo s strani sistema in uradne politike, temveč tudi posameznikov, s katerimi živiš in delaš," pravi župan mesta, ki je del srbske entitete v BiH, Republike srbske, ki je po njegovih besedah "kreirana po merilih srbskega naroda".

Na kulturo molka med Srbi v **Srebrenici**, zanikanja in poskuse, da se minimalizira genocid in druge zločine, opozarja tudi Hasan Hasanović, ki je kot 19-letnik v genocidu izgubil očeta in brata dvojčka, sedaj pa je kustos spominskega centra Potočari. "To so vse napake, saj je za začetek procesa sprave treba spoštovati žrtve, treba jih je priznati, kaznovati storilce, najti množična grobišča, zgodba se mora končati," je dejal.

V občini **Srebrenica**, v kateri je pred vojno živelo 37.000 ljudi, od tega 28.000 Bošnjakov, sedaj živi okoli 10.000 ljudi, od tega je 3000 Bošnjakov, ostali so Srbi.

"Na lokalnih volitvah se tako zgodi, da so izvoljeni tisti, ki so sodelovali v vojni, tudi tisti s čini majorja, vojvode, ki so jih dobili med vojno ... in mi moramo z njimi sodelovati," pravi župan. "To kaže na to, kako težko je tu biti Bošnjak in se vrniti. Težko je mater, ki so ji ubili otroke in moža, vrniti na pogorišče njenega doma in ji reči, da bo tu živela brez dohodkov za življenje."

Občina **Srebrenica**, ki je bila pred vojno razvita občina z industrijo in turizmom - tu so bili rudniki svinca in cinka, boksita, vedno polno zdravilišče Guber z medicinsko vodo - po vojni ne nudi veliko možnosti za zaposlitev in preživetje, saj je bilo v vojni vse porušeno, tudi 6500 hiš. Samo za njihovo obnovo bi potrebovali nekaj milijard evrov ali tri do štiri proračune BiH, pravi.

Sedaj 60-letna Vasvija Kadić, ki je v genocidu izgubila očeta in tri brate, tudi brata dvojčka, tudi zato ne vidi možnosti za vrnitev. Živi v Tuzli in je tako kot mož in hčerka z univerzitetno diplomom brezposelna, a občasno dela in tako preživijo. V **Srebrenici** pa še tega dela ne bi dobila, pravi. Vrniti pa se ne more še iz drugega

razloga. "V **Srebrenico** ni vrnitve. Tam je vse mrtvo. Tako kot iz pogorišč, tudi iz novih, prenovljenih stavb nekaj joče. Čutiti je bolečino," pravi.

"Preživeli se ne morejo vrniti, ker lahko na ulicah **Srebrenice** srečate tiste, ki so sodelovali v zločinih in jim niso nikoli sodili in vprašanje je, če jim bodo kdaj," pa pravi Munira Hadžić, ki je bila pred vojno učiteljica matematike in 12 let ravnateljica osnovne šole v **Srebrenici**.

"Nihče mi ne bo branil vrnitve, a imam zelo slab občutek. Danes še vedno srečujem tistega, ki me je nagnal na tovornjak in pregnal iz **Srebrenice**. Srečam Milomirja, ki na posnetku ločuje moške in ženske. Med moškimi pa prepoznam svojega sorodnika, ki mu naroča - levo. Njega srečujem, mojega sorodnika pa ni. In to so stvari, ki ubijajo," pravi Munira, ustanoviteljica nevladne organizacije Bosfam, ki preživelim materam, ženam in sestram omogoča, da ob ročnih delih govorijo o svoji bolečini.

Srebrenica je pusta, še pravi Munira, saj je veliko tistih, ki v **Srebrenici** delajo, a v njej ne živijo.

Na lepo sončno nedeljo tako tudi sama na ulicah nisem videla skoraj nikogar. Večinoma zanemarjena pročelja hiš, skupaj s še vedno uničenimi hišami iz vojne, molče zrejo vate. Na balkonih in oknih ni videti nikogar, ni slišati otroškega živžava. Mesto je pusto in tiho, kot mesto duhov.

Da ni veliko možnosti za mlade, pa pravi Hasan, ki je preživel kot eden od udeležencev marša smrti. "Tu je zares težko živeti, ker mladi ne morejo razvijati svojih talentov v športu, glasbi. Če želijo študirati, morajo npr. v Sarajevo. To vse stane. A tisti, ki so se vrnili, tu radi živijo, ker imajo radi **Srebrenico** in pričajo, da takšni še obstajajo."

"Če mi in ves svet ne bomo pokazali, da **Srebrenica** po genocidu lahko vstane od mrtvih, bomo vsi poraženci, ne samo mi iz **Srebrenice**, ampak iz BiH in Evrope. Ker to ni samo naša dediščina, ampak evropska, svetovna. Tu moramo pokazati, da obstaja prihodnost za vse, ki tu živijo, da se lahko znova dvignemo iz pepela, ne da bi pri tem pozabili, kaj se je zgodilo," pravi. "**Srebrenica** si to zasluži".